

IDENTIFIKATSIYA JARAYONI VA SHAXS IJTIMOIYLASHUVINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Ibragimov Asadbek Isroiljon o'g'li

Osiyo Xalqaro Universiteti

MM-2-PS Psixologiya yo'nalishi

Ilmiy raxbar: Avezov Olmos Ravshanovich

Osiyo xalqaro universiteti, Buxoro shahri

Annotatsiya. Mazkur maqolada shaxs ijtimoiylashuvi jarayonida identifikatsiyaning tutgan o'rni va ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda identifikatsiya jarayoni shaxsning jamiyat bilan o'zaro munosabatlari, ijtimoiy tajribani o'zlashtirishi hamda barqaror identitet shakllanishidagi asosiy mexanizmlardan biri sifatida qaraladi. Ijtimoiylashuv jarayonining bosqichlari, identifikatsiya manbalari va ularning shaxs rivojlanishiga ta'siri izchil yoritib beriladi. Shuningdek, oila, ta'lim muassasalari, tengdoshlar guruhi va zamonaviy axborot muhitining shaxs identifikatsiyasiga ko'rsatadigan ta'siri tahlil qilinadi. Maqolada zamonaviy jamiyat sharoitida identifikatsiya jarayonining murakkablashuvi, virtual muhit va real ijtimoiy tajriba o'rtasidagi ziddiyatlar masalasiga ham alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, identifikatsiya jarayonining muvaffaqiyatli kechishi shaxsning ijtimoiy moslashuvi, ma'naviy-axloqiy kamoloti va jamiyat hayotidagi faolligini ta'minlaydi. Maqola materiallari psixologiya, pedagogika va ijtimoiy fanlar sohasida tahsil olayotgan talabalar hamda mutaxassislar uchun nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: shaxs, ijtimoiylashuv, identifikatsiya, ijtimoiy rol, identitet, tengdoshlar guruhi, oila, jamiyat, ma'naviy-axloqiy rivojlanish, virtual muhit.

Аннотация. В данной статье с научной и теоретической точки зрения анализируется роль и значение идентификации в процессе индивидуальной социализации. Исследование рассматривает процесс идентификации как один из основных механизмов взаимодействия индивида с обществом, усвоения социального опыта и формирования устойчивой идентичности. Последовательно освещаются этапы процесса социализации, источники идентификации и их влияние на индивидуальное развитие. Также анализируется

влияние семьи, образовательных учреждений, группы сверстников и современной информационной среды на индивидуальную идентификацию. Особое внимание уделяется сложности процесса идентификации в современном обществе, конфликтам между виртуальной средой и реальным социальным опытом. Результаты исследования показывают, что успешное протекание процесса идентификации обеспечивает социальную адаптацию, духовно-нравственную зрелость и активность индивида в обществе. Материалы статьи имеют теоретическое и практическое значение для студентов и специалистов, обучающихся в области психологии, педагогики и социальных наук.

Ключевые слова: личность, социализация, идентификация, социальная роль, идентичность, группа сверстников, семья, общество, духовное и нравственное развитие, виртуальная среда

Abstract. This article analyzes the role and significance of identification in the process of individual socialization from a scientific and theoretical perspective. The study considers the identification process as one of the main mechanisms in the interaction of an individual with society, the assimilation of social experience, and the formation of a stable identity. The stages of the socialization process, sources of identification, and their impact on individual development are consistently covered. The impact of the family, educational institutions, peer group, and the modern information environment on individual identification is also analyzed. The article also pays special attention to the complexity of the identification process in modern society, the conflicts between the virtual environment and real social experience. The results of the study show that the successful course of the identification process ensures the social adaptation, spiritual and moral maturity, and activity of the individual in society. The materials of the article are of theoretical and practical importance for students and specialists studying in the fields of psychology, pedagogy, and social sciences.

Keywords: person, socialization, identification, social role, identity, peer group, family, society, spiritual and moral development, virtual environment.

Kirish. Hozirgi globallashuv, axborot texnologiyalarining jadal rivoji, jamiyat hayotining barcha jabhalarida kechayotgan tub o'zgarishlar shaxs masalasiga bo'lgan e'tiborni yanada kuchaytirmoqda. Jamiyat taraqqiyoti, avvalo, undagi shaxslarning ijtimoiy faolligi, ongli faoliyati va jamiyat talablariga mos ravishda shakllanishi bilan bevosita bog'liqdir. Shu bois zamonaviy ijtimoiy fanlarda shaxsning shakllanishi, uning ijtimoiy muhitga moslashuvi, o'zini anglash jarayonlari chuqur va tizimli ravishda o'rganilmoqda. Ayniqsa, shaxs ijtimoiylashuvi jarayonida muhim o'rin tutuvchi identifikatsiya jarayoni ilmiy tadqiqotlarning dolzarb yo'nalishlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Shaxs ijtimoiylashuvi — bu insonning jamiyatda yashashi uchun zarur bo'lgan ijtimoiy tajribani egallashi, ijtimoiy normalar, qadriyatlar, xulq-atvor namunalari va rollarni o'zlashtirishi jarayonidir. Ushbu jarayon butun hayot davomida kechib, bolalik davridan boshlab insonning ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'siri asosida shakllanadi. Ijtimoiylashuv shaxsning jamiyatga moslashuvini ta'minlash bilan birga, uning ijtimoiy faolligini, mustaqil fikrlashini, o'z-o'zini anglashini ham rivojlantiradi. Bu jarayonda shaxs jamiyat ta'sirini passiv qabul qiluvchi emas, balki faol subyekt sifatida ishtirok etadi.

Ijtimoiylashuv jarayonining markaziy mexanizmlaridan biri identifikatsiya hisoblanadi. Identifikatsiya — bu shaxsning muayyan ijtimoiy guruh, shaxs, rol yoki qadriyatlar tizimi bilan o'zini tenglashtirishi, o'z “Men”ini shu obyektlar orqali anglashidir. Identifikatsiya jarayoni orqali inson o'zini jamiyatning bir qismi sifatida his qiladi, ijtimoiy munosabatlarda o'z o'rnini belgilaydi va shaxsiy identitetini shakllantiradi. Aynan identifikatsiya jarayoni shaxsning ijtimoiy xulq-atvori, dunyoqarashi, e'tiqodlari va qadriyatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy jamiyat sharoitida identifikatsiya jarayoni yanada murakkablashib bormoqda. Chunki bugungi kunda inson bir vaqtning o'zida bir nechta ijtimoiy rollar va guruhlar bilan identifikatsiyalanadi: oila a'zosi, talaba, kasb egasi, muayyan millat va madaniyat vakili, fuqarolik jamiyati subyektini va boshqalar. Bu holat shaxs identitetining ko'p qirrali va dinamik xususiyat kasb etishiga olib keladi. Shu bilan birga, ommaviy axborot vositalari, internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi shaxsning identifikatsiya manbalarini yanada kengaytirib, ba'zan ichki ziddiyatlarga ham sabab bo'lmoqda.

Identifikatsiya va ijtimoiylashuv jarayonlari o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, bir-birini to'ldiradi. Ijtimoiylashuv jarayonida shaxs identifikatsiya mexanizmlari orqali ijtimoiy tajribani o'zlashtiradi, jamiyat tomonidan qabul qilingan me'yor va qadriyatlarni ichki ehtiyojiga aylantiradi. Shu jihatdan identifikatsiya shaxsning ijtimoiylashuv darajasi va sifati uchun muhim ko'rsatkich hisoblanadi. Agar identifikatsiya jarayoni muvaffaqiyatli kechsa, shaxs jamiyat bilan uyg'unlashadi, ijtimoiy muhitga moslashadi va ijtimoiy faol pozitsiyani egallaydi.

Shaxs ijtimoiylashuvida oilaning o'rni beqiyosdir. Oila shaxs uchun birinchi va eng muhim ijtimoiy muhit bo'lib, unda bola dastlabki identifikatsiya obyektlarini topadi. Ota-ona, opa-uka, yaqin qarindoshlar bola uchun namuna bo'lib xizmat qiladi. Keyingi bosqichlarda esa ta'lim muassasalari, tengdoshlar guruhi, mehnat jamoasi, ommaviy madaniyat va ijtimoiy institutlar shaxs identifikatsiyasining asosiy manbalariga aylanadi. Har bir bosqichda identifikatsiya jarayonining mazmuni va shakli o'zgarib boradi.

Ayniqsa, o'smirlik va yoshlik davrida identifikatsiya jarayoni keskin faollashadi. Bu davrda shaxs o'z “Men”ini izlaydi, kim ekanligini, jamiyatda qanday o'rin

egallashini aniqlashga intiladi. Ijtimoiy rollarni sinab ko'rish, turli guruhlar bilan o'zini taqqoslash, ideal obrazlarni tanlash aynan shu davrga xos xususiyatlardir. Bu jarayon muvaffaqiyatli kechganda, shaxsda barqaror identitet shakllanadi; aks holda esa identitet inqirozi, ijtimoiy moslashuv muammolari yuzaga kelishi mumkin.

Bugungi kunda shaxs ijtimoiylashuvi va identifikatsiya jarayonlarini o'rganish nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Chunki ushbu jarayonlarni chuqur anglash ta'lim-tarbiya tizimini takomillashtirish, yoshlar bilan ishlash strategiyalarini ishlab chiqish, ijtimoiy muammolarni oldini olishda muhim asos bo'lib xizmat qiladi. Xususan, yoshlar o'rtasida deviant xulq-atvor, ijtimoiy beqarorlik, ma'naviy bo'shliq kabi muammolarning kelib chiqishida noto'g'ri yoki buzilgan identifikatsiya jarayonlari muhim rol o'ynaydi.

Shu nuqtai nazardan, identifikatsiya jarayoni va shaxs ijtimoiylashuvining o'ziga xos xususiyatlarini ilmiy asosda tahlil qilish dolzarb vazifalardan biridir. Ushbu maqolada identifikatsiya jarayonining mohiyati, uning ijtimoiylashuvdagi o'rni, shaxs rivojlanishiga ta'siri hamda zamonaviy jamiyat sharoitida kechayotgan identifikatsiya jarayonlarining o'ziga xos jihatlari yoritiladi. Mazkur masalalarni o'rganish orqali shaxs va jamiyat o'rtasidagi murakkab o'zaro munosabatlarni chuqurroq anglash imkoniyati yuzaga keladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. Shaxs ijtimoiylashuvi va identifikatsiya jarayonlari masalasi ijtimoiy fanlar, xususan, psixologiya, sotsiologiya, pedagogika va falsafa sohalarida keng miqyosda tadqiq etilgan. Ushbu muammo insonning jamiyat bilan o'zaro munosabatlarini, ijtimoiy tajribani o'zlashtirish mexanizmlarini hamda shaxsiy identitetning shakllanish qonuniyatlarini tushuntirib berishi bilan ahamiyatlidir. Shu bois mazkur tadqiqotda identifikatsiya va ijtimoiylashuv jarayonlariga oid klassik hamda zamonaviy ilmiy manbalar tahlil qilinadi.

Ijtimoiylashuv nazariyasining dastlabki ilmiy asoslari G. Tarde, E. Dyurkgeym, M. Veber kabi sotsiolog olimlarning asarlarida shakllangan. Dyurkgeym ijtimoiylashuvni jamiyat tomonidan shaxsga ijtimoiy me'yor va qadriyatlarining singdirilishi sifatida talqin qilgan bo'lsa, Veber shaxsning ijtimoiy harakatlarini anglash va ma'no berish jarayoniga e'tibor qaratgan. Ushbu yondashuvlar ijtimoiylashuvni faqat tashqi ta'sirlar natijasi emas, balki shaxsning ongli faoliyati bilan bog'liq murakkab jarayon sifatida tushuntiradi.

Psixologiya fanida ijtimoiylashuv va identifikatsiya masalalari Z. Freyd, E. Erikson, A. Bandura, G. Mead kabi olimlar tomonidan chuqur o'rganilgan. Z. Freyd identifikatsiyani shaxs rivojlanishining muhim psixodinamik mexanizmi sifatida ko'rib, bolaning ota-ona obrazlari bilan identifikatsiyalanishini shaxs shakllanishining asosi deb hisoblagan. Freydning ushbu qarashlari identifikatsiyaning shaxs ichki tuzilmasini shakllantirishdagi rolini ochib beradi.

E. Erikson esa identifikatsiya va identitet tushunchalarini rivojlantirib, shaxsning psixosotsial rivojlanish bosqichlarini aniqlab bergan. Uning fikricha, har bir rivojlanish bosqichida shaxs muayyan ijtimoiy muammolarni hal etadi va identitet shakllanishi ayniqsa o'smirlik davrida muhim ahamiyat kasb etadi. Eriksonning identitet inqirozi haqidagi g'oyalari zamonaviy yoshlar psixologiyasida keng qo'llanilib kelinmoqda.

Amerikalik sotsiolog G. H. Mead ijtimoiylashuvni shaxsning "Men" konsepsiyasi shakllanishi bilan bog'lab, identifikatsiyani ijtimoiy o'zaro ta'sir natijasi sifatida talqin qilgan. Uning "Umumlashgan boshqalar" nazariyasi shaxsning jamiyat talablarini ichki ongiga singdirish mexanizmini tushuntirib beradi. Meadning yondashuvi ijtimoiylashuv jarayonida til, muloqot va ijtimoiy rollarning ahamiyatini asoslab beradi.

Zamonaviy tadqiqotlarda identifikatsiya jarayoni ko'proq ko'p darajali va dinamik tizim sifatida qaralmoqda. P. Berger va T. Lukmann ijtimoiy reallikning ijtimoiy qurilishi nazariyasida shaxsning identifikatsiyasi jamiyat tomonidan yaratilgan ma'nolar tizimi bilan bog'liqligini ta'kidlaydi. Ularning fikricha, shaxs ijtimoiylashuv jarayonida nafaqat mavjud ijtimoiy reallikni qabul qiladi, balki uni qayta ishlab, yangi ma'nolar yaratadi.

Milliy va mintaqaviy ilmiy adabiyotlarda ham shaxs ijtimoiylashuvi masalasi keng yoritilgan. O'zbek olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda shaxs ijtimoiylashuvida madaniy qadriyatlar, an'analar, ta'lim tizimi va ijtimoiy muhitning roli alohida ta'kidlanadi. Ayniqsa, shaxsning ma'naviy-axloqiy kamoloti, milliy identitet shakllanishi masalalari dolzarb yo'nalish sifatida ko'rib chiqilgan. Ushbu tadqiqotlar identifikatsiya jarayonining milliy va madaniy kontekst bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi.

Mazkur tadqiqotning metodologik asosini tizimli yondashuv tashkil etadi. Tizimli yondashuv identifikatsiya va ijtimoiylashuv jarayonlarini o'zaro bog'liq, ko'p komponentli tizim sifatida tahlil qilish imkonini beradi. Ushbu yondashuv shaxs, ijtimoiy muhit va ijtimoiy institutlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirni kompleks ravishda o'rganishga xizmat qiladi.

Shuningdek, tadqiqotda ijtimoiy-psixologik yondashuvdan keng foydalaniladi. Ushbu yondashuv identifikatsiya jarayonining shaxs ongida kechuvchi psixologik mexanizmlarini, ijtimoiy guruhlar ta'sirini va muloqot jarayonlarini tahlil qilishga imkon beradi. Ijtimoiy-psixologik yondashuv yordamida shaxsning ijtimoiy rollarni qabul qilishi, o'zini jamiyat a'zosi sifatida anglash jarayoni yoritiladi.

Tadqiqot metodlari sifatida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash va umumlashtirish metodlaridan foydalaniladi. Ilmiy manbalarni tahlil qilish orqali identifikatsiya va ijtimoiylashuv masalasiga oid turli nazariy qarashlar o'rganiladi hamda ularning o'xshash va farqli jihatlari aniqlanadi. Taqqoslash metodi turli ilmiy yondashuvlarning samaradorligini baholash imkonini beradi.

Tahlillar va natijalar. Mazkur tadqiqot doirasida identifikatsiya jarayoni va shaxs ijtimoiylashuvi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tizimli ravishda tahlil qilindi. Olib borilgan nazariy tahlillar shuni ko'rsatadiki, identifikatsiya shaxs ijtimoiylashuvining asosiy mexanizmlaridan biri bo'lib, u shaxsning jamiyatdagi ijtimoiy rol va maqomlarni egallashida, ijtimoiy munosabatlarga kirishishida muhim ahamiyat kasb etadi. Identifikatsiya orqali shaxs jamiyat tomonidan qabul qilingan me'yor va qadriyatlarni ichki ongiga singdiradi hamda ularni shaxsiy hayotiy tamoyillarga aylantiradi.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, identifikatsiya jarayoni bir yoqlama emas, balki ikki tomonlama xarakterga ega. Ya'ni, bir tomondan, shaxs ijtimoiy muhit ta'sirida shakllanadi, ikkinchi tomondan esa, u faol subyekt sifatida ijtimoiy tajribani tanlab qabul qiladi, qayta ishlaydi va individual xususiyatlariga moslashtiradi. Bu holat ijtimoiylashuv jarayonida shaxs faolligining muhimligini tasdiqlaydi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, identifikatsiya jarayonida shaxsning ijtimoiy tajribani ongli ravishda o'zlashtirishi ijtimoiy moslashuv darajasini belgilab beradi.

Shaxs ijtimoiylashuvida identifikatsiya manbalarining xilma-xilligi alohida tahlil qilindi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ijtimoiylashuvning dastlabki bosqichlarida oila asosiy identifikatsiya manbai bo'lib xizmat qiladi. Ota-ona va yaqin qarindoshlar bilan identifikatsiyalanish orqali bola dastlabki ijtimoiy rollarni, axloqiy me'yorlarni va xulq-atvor namunalari o'zlashtiradi. Bu bosqichda shakllangan identifikatsiya keyingi ijtimoiy rivojlanish uchun mustahkam psixologik poydevor vazifasini bajaradi.

Keyingi bosqichlarda, xususan, maktab va ta'lim muassasalari sharoitida identifikatsiya jarayoni murakkablashadi. Bu davrda shaxs tengdoshlar guruhi, o'qituvchilar va ijtimoiy institutlar bilan identifikatsiyalanadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, tengdoshlar guruhi bilan identifikatsiya o'smirlik davrida ayniqsa kuchli namoyon bo'ladi. Ushbu jarayonda shaxs ijtimoiy qabul qilinish, o'zini tasdiqlash va guruhga mansublik hissini his etadi. Natijalarga ko'ra, tengdoshlar bilan sog'lom identifikatsiya ijtimoiy moslashuv va ijobiy shaxsiy rivojlanishga xizmat qiladi.

Tahlillar shuningdek, identifikatsiya jarayonining shaxs identitetini shakllantirishdagi rolini ham ochib berdi. Identitet shaxsning o'zini kim ekanligini, jamiyatda qanday o'rin tutishini anglash jarayoni bilan bog'liq bo'lib, identifikatsiya uning asosiy tarkibiy qismi hisoblanadi. Natijalarga ko'ra, barqaror identitet shakllangan shaxslarda ijtimoiy moslashuv yuqori bo'ladi, ijtimoiy rollarni samarali bajarish va ijtimoiy mas'uliyatni his etish kuchli namoyon bo'ladi.

Zamonaviy jamiyat sharoitida identifikatsiya jarayonining murakkablashuvi ham tadqiqotda alohida e'tibor qaratilgan jihatlardan biri bo'ldi. Axborot texnologiyalari va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi shaxs identifikatsiyasi uchun yangi imkoniyatlar bilan birga, muayyan muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, virtual muhitda shakllanadigan identifikatsiya ba'zan real ijtimoiy tajriba

bilan mos kelmasligi mumkin. Bu holat shaxsda ichki ziddiyatlar, identitetning parchalanganligi va ijtimoiy moslashuvda qiyinchiliklar paydo bo'lishiga olib keladi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, identifikatsiya jarayonining muvaffaqiyatli kechishi ijtimoiy qo'llab-quvvatlash darajasi bilan chambarchas bog'liq. Oila, ta'lim muassasalari va ijtimoiy institutlar tomonidan yaratilgan ijobiy psixologik muhit shaxsda ijobiy identifikatsiyani shakllantirishga yordam beradi. Aksincha, ijtimoiy befarqlik, zo'ravonlik yoki diskriminatsiya sharoitida kechgan identifikatsiya jarayoni shaxsning ijtimoiylashuvini qiyinlashtiradi.

Tahlil natijalari shuni ham ko'rsatadiki, identifikatsiya jarayoni shaxsning axloqiy va ma'naviy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ijtimoiy jihatdan qabul qilingan ijobiy qadriyatlar bilan identifikatsiyalangan shaxsda mas'uliyat, empatiya, hamkorlik va ijtimoiy faollik kabi sifatlar rivojlanadi. Bu esa shaxsning jamiyat hayotida faol va foydali ishtirok etishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, tadqiqot davomida identifikatsiya jarayonining buzilishi bilan bog'liq muammolar ham tahlil qilindi. Natijalarga ko'ra, noto'g'ri yoki salbiy identifikatsiya shaxsda deviant xulq-atvor, ijtimoiy begonalashuv va psixologik beqarorlikka olib kelishi mumkin. Bu holat ayniqsa, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash yetishmagan yoki muammoli muhitda ulg'ayayotgan yoshlarda yaqqol namoyon bo'ladi.

Umuman olganda, olib borilgan tahlillar va olingan natijalar identifikatsiya jarayoni shaxs ijtimoiylashuvining markaziy va hal qiluvchi omillaridan biri ekanligini tasdiqlaydi. Identifikatsiya orqali shaxs jamiyat bilan uyg'unlashadi, ijtimoiy rollarni egallaydi va barqaror identitetni shakllantiradi. Tadqiqot natijalari shaxs ijtimoiylashuvini samarali tashkil etish uchun identifikatsiya jarayonini qo'llab-quvvatlovchi ijtimoiy muhit yaratish zarurligini ko'rsatadi. Bu esa ta'lim-tarbiya jarayonlari va ijtimoiy siyosatni takomillashtirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Xulosa. Mazkur maqolada identifikatsiya jarayoni va shaxs ijtimoiylashuvining o'ziga xos xususiyatlari ilmiy-nazariy asosda tahlil qilindi. Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, shaxs ijtimoiylashuvi murakkab, ko'p bosqichli va uzluksiz jarayon bo'lib, u insonning butun hayoti davomida davom etadi. Ushbu jarayon shaxsning jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi, ijtimoiy rollarni egallashi va barqaror ijtimoiy munosabatlarni o'rnatishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ijtimoiylashuvning samaradorligi esa, avvalo, identifikatsiya jarayonining qanday kechishiga bog'liq ekanligi mazkur tadqiqot davomida yana bir bor tasdiqlandi.

Identifikatsiya jarayoni shaxsning ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'siri natijasida shakllanadigan psixologik va ijtimoiy mexanizm bo'lib, u orqali inson muayyan shaxslar, ijtimoiy guruhlar, qadriyatlar va ijtimoiy rollar bilan o'zini tenglashtiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, identifikatsiya shaxs ijtimoiylashuvining

markaziy mexanizmlaridan biri bo'lib, u shaxsning ijtimoiy tajribani ongli ravishda o'zlashtirishiga xizmat qiladi. Aynan identifikatsiya orqali ijtimoiy me'yor va qadriyatlar shaxsning ichki ehtiyojiga aylanadi va uning xulq-atvorini boshqaruvchi asosiy omil sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot davomida aniqlanganki, identifikatsiya jarayoni ijtimoiylashuvning barcha bosqichlarida muhim rol o'ynaydi. Dastlabki bosqichda, ya'ni bolalik davrida, oila shaxs uchun asosiy identifikatsiya manbai bo'lib xizmat qiladi. Ota-ona va yaqin muhit bilan identifikatsiyalanish orqali bola dastlabki ijtimoiy rollar, axloqiy me'yorlar va xulq-atvor namunalarini o'zlashtiradi. Ushbu bosqichda shakllangan identifikatsiya keyingi ijtimoiy rivojlanish uchun mustahkam psixologik asos yaratadi.

Keyingi bosqichlarda, xususan, ta'lim muassasalari va tengdoshlar guruhi shaxs identifikatsiyasida yetakchi o'rin egallaydi. O'smirlik va yoshlik davrida shaxsning o'z "Men"ini anglashga bo'lgan ehtiyoji kuchayadi va bu jarayonda turli ijtimoiy guruhlar bilan identifikatsiyalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ushbu davrda ijobiy va qo'llab-quvvatlovchi muhitda kechgan identifikatsiya shaxsda barqaror identitetning shakllanishiga yordam beradi. Aksincha, salbiy yoki ziddiyatli muhitda kechgan identifikatsiya shaxsning ijtimoiy moslashuvini qiyinlashtiradi.

Zamonaviy jamiyat sharoitida identifikatsiya jarayonining murakkablashuvi alohida e'tibor talab etadi. Globallashuv, ommaviy madaniyat va raqamli texnologiyalar shaxs identifikatsiyasining yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Tadqiqot xulosalariga ko'ra, virtual muhitda shakllanadigan identifikatsiya real ijtimoiy tajriba bilan uyg'unlashmagan taqdirda, shaxsda ichki ziddiyatlar va identitet inqiroziga olib kelishi mumkin. Shu bois, zamonaviy ijtimoiylashuv jarayonida shaxsning real va virtual identifikatsiyasini muvofiqlashtirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, identifikatsiya jarayonining muvaffaqiyatli kechishi ijtimoiy muhitning sifatiga bevosita bog'liq. Oila, ta'lim muassasalari va ijtimoiy institutlar tomonidan yaratilgan ijobiy, qo'llab-quvvatlovchi va xavfsiz muhit shaxsda ijobiy identifikatsiyani shakllantiradi. Bunday muhitda shaxs ijtimoiy rollarni samarali egallaydi, jamiyat bilan uyg'unlashadi va ijtimoiy faollikni namoyon etadi. Aksincha, ijtimoiy befarqlik, diskriminatsiya yoki zo'ravonlik hukmron bo'lgan muhit identifikatsiya jarayonini buzib, shaxsning ijtimoiylashuviga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Mazkur tadqiqot natijalari identifikatsiya jarayonining shaxsning ma'naviy-axloqiy kamolotidagi rolini ham tasdiqlaydi. Ijobiy qadriyatlar, jamiyat tomonidan e'tirof etilgan axloqiy me'yorlar bilan identifikatsiyalangan shaxsda mas'uliyat, empatiya, hamkorlik va ijtimoiy burchni his etish kabi sifatlar shakllanadi. Bu esa shaxsning nafaqat ijtimoiylashuv darajasini, balki jamiyat taraqqiyotiga qo'shayotgan hissasini ham belgilab beradi.

Xulosa qilib aytganda, identifikatsiya jarayoni shaxs ijtimoiylashuvining ajralmas va hal qiluvchi komponenti hisoblanadi. Ushbu jarayonni ilmiy asosda tushunish va uni qo'llab-quvvatlovchi ijtimoiy sharoitlarni yaratish ta'lim-tarbiya tizimi, yoshlar siyosati va ijtimoiy rivojlanish strategiyalarini takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqot natijalari kelgusida shaxs ijtimoiylashuvi va identifikatsiya jarayonlarini chuqurroq o'rganish, amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Erikson E. Shaxs va identitet. Psixosotsial rivojlanish nazariyasi. — Moskva: Progress, 2006.
2. Andreeva G. M. Ijtimoiy psixologiya. — Moskva: Aspekt Press, 2011.
3. Mead G. H. Aql, Men va Jamiyat. — Chikago: University of Chicago Press, 1934.
4. Freyd Z. Men va U. Shaxs tuzilmasi haqida. — Moskva: AST, 2010.
5. Bandura A. Ijtimoiy o'rganish nazariyasi. — Nyu-York: Prentice Hall, 1977.
6. Berger P., Lukmann T. Ijtimoiy reallikning ijtimoiy qurilishi. — Moskva: Medium, 1995.
7. Nemov R. S. Psixologiya. Shaxs, faoliyat va muloqot. — Moskva: VLADOS, 2015.
8. G'oziev E. F. Yosh va pedagogik psixologiya. — Toshkent: O'qituvchi, 2014.
9. Karimova V. M. Ijtimoiy psixologiya asoslari. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
10. Xudoyqulov X. X. Shaxs psixologiyasi va ijtimoiylashuv muammolari. — Toshkent: Universitet, 2020.

MUALLIF HAQIDA MA'LUMOT [ИНФОРМАЦИЯ ОБ АВТОРЕ] [AUTHORS INFO]

Ibragimov Asadbek Isroiljon o'g'li
MM-2-PS Psixologiya yo'nalishi talabasi
Manzil: O'zbekiston, Andijon shahri
aiibragimovo3@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0622-3419